

Toponyma a orientace v současném městském prostoru aneb Ztracen ve městě*

Jaroslav David

Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava (Česká republika)

„Včera, jak sem jel rano lokalku na šichtu, sem ešče poloslepy kuknul z okna a co něvidim – řada aut jak cyp od Imperijalu až po Frydlanske mosty. Už sem se těšil, že uvidim jakesik rozflakane žďorby na štyrech kolach od hňupu, co jezďa jak prasata a nědodrřuju vyhlašku, a nebo aji jakesik dojebane krvave zněuznane zavodniki formule jedna, ale nic! Řada až ku kulturaku a socijalce a ešče dal. U ~~Hutnich montazi~~ Domu energetyki sem se na to vysral a zas sem zavřel oči, bo se mi chtělo spať a na šichtu ešče daleko a zrovnaj nastupil jakysik nasrany pazgřyvec s berlu a už si to zamiřil ku mně. Vyser si oko! Maš jezdiť invalidnim vozykem a ni lokalku, cype. Jak sem přyšel do roboty, tuž tam mě ani stolec něpozdravil, bo všeci kecali o jakesik akcii storoča v Kerfuru.“

Ostravak Ostravski

Dostupný na: <http://ostravak.bloguje.cz/98587-utrel-sem-pysk-v-kerfuru.php>. [2011-08-17].

Úryvek z textu fiktivního ostravského autora, blogera známého jako Ostravak Ostravski, otevřel náš příspěvek, jehož tématem je sledování úlohy standardizovaných a nestandardizovaných urbanonym a jejich funkčnosti ve vztahu k orientaci uživatelů jazyka ve městě. I když můžeme prostor města, tak jak ho reprezentuje současná standardizovaná urbanonymie, hodnotit jako onymicky sterilní, a to s ohledem na vývoj uličních názvů ve 20. století (srovnej např. David, 2011, s. 166 – 185), i zde existují jisté motivační typy pojmenování vázané na jeho centrum a periferii. Pokusíme se tedy nejprve ukázat orientační možnosti, jež nabízí hierarchie většinových honorifikačních urbanonym, a následně se zaměříme na nestandardizované, ale nejen v neoficiální komunikaci používané podoby toponym.

Město a jeho prostor představují téma, které je předmětem zájmu nejen urbanistů, architektů, historiků a sociologů, ale v poslední době také stále více např. kulturních antropologů nebo literárních vědců a historiků umění (viz např. Malura – Tomášek, 2011). Specifičnost města, s jeho historickými kořeny, sociálními a právními aspekty, jež v naší středověké oblasti tkví ve středověku, dokládá nejen stará zásada „Stadtluft macht frei“, ale i dnešní jazyková reprezentace jeho prostoru. Obyvatelé města žijící na okrajových sídlištích, ale také lidé z částí připojených již v 19. a první polovině 20. století dodnes hovoří o tom, že „jedou do města“, ve významu „do centra“ dnešního města. Z hlediska onomastického bádání je městský prostor zajímavý především svojí toponymii, urbanonymii, jejíž standardizovanost ji nejmórazněji odlišuje od „živých“, nestandardizovaných, pomístních jmen spojovaných s prostředím venkova.

Urbanonyma jsou obvykle definována jako „vlastní jména sídelních i nesídelních objektů ležících na katastru města“ (Pleskalová, 2002, s. 506). Tato charakteristika je různým způsobem obměňována a zpřesňována, srovnej např. doplnění motivačního východiska urbanonym o významný podíl honorifikace (David, 2011, s. 183 – 185), popř. se setkáváme s polemikami o jejich status, nebo dokonce se zpochybňováním jejich existence jako samostatné kategorie toponym a jejich začleněním mezi hodonyma, pomístní jména označující komunikace (např. Olivová-Nezbedová, 1998, s. 49; Šrámek, 1990, s. 76). I když termín *urbanonymum* je používán v širokém smyslu slova, vztahuje se k vlastnímu jménu jakéhokoliv objektu na katastru města, které mají „příznak městskosti“, nejen ulice, ale také např. restaurace, divadla, galerie, kinosály atd., pro potřeby našeho textu jej budeme používat jako hyperonymum pouze pro název ulice, náměstí či jiného veřejného prostranství.

V našem příspěvku se však nezabýváme motivační či názvotvornou analýzou současné urbanonymie, ale chceme představit jiný pohled, zaměřený především na jejich komunikační a orientační fungování. Náš text je prvním výstupem výzkumného projektu zabývajícího se vztahem toponym, včetně jejich znalosti a vnímání, a identity obyvatel. Jedná se o projekt NAKI (Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity) č. DF11P01OVV022 *Místní a pomístní názvy jako kulturní dědictví a zdroj lokální, regionální a národní identity. Příprava metodiky ochrany místních a pomístních jmen*, financovaný Ministerstvem kultury ČR¹. Předmětem našeho badatelského zájmu není ani tak srovnání historické toponymie sledovaných „mladých“ městských lokalit s toponymii vybraných „tradičních“ obcí², jako spíše analýza jejich aktuálního stavu. Výzkum se zaměřuje nejen na popis současné „živé“ toponymie/urbanonymie sledovaných lokalit, ale také na úlohu místních a pomístních jmen ve vytváření prostoru a identity obyvatel.

Skutečnost, že znalost zeměpisných jmen je velmi významným faktorem pro vnímání prostoru, pro orientaci a vytváření pocitu identifikace s místem, dokládá dodnes uznávaná monografie významného amerického urbanisty Kevina Lynche (1918 – 1984) nazvaná *The Image of the City* (1960), do češtiny přeložená pod titulem *Obraz města* (2004). Její autor se zamýšlel nad tím, co formuje prostor města a vztah jeho obyvatel k němu. Lynch úlohu toponym v procesu identifikace s místem formuloval následovně: „Names, for example, are important in crystallizing identity. They occasionally give locational clues (North Station). Naming systems (as in the alphabetizing of a street series), will also facilitate the structuring of elements. Meaning and associations, whether social, historical, functional, economic, or individual, constitute an entire realm lying beyond the physical qualities we deal with here. They strongly reinforce such suggestions toward identity or

¹ Hlavním řešitelem projektu je Mgr. Jaroslav David, Ph.D., z Katedry českého jazyka Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě, spoluřešitelem je PhDr. Přemysl Mácha, Ph.D., z Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecká fakulty Ostravské univerzity v Ostravě.

Webové stránky projektu jsou dostupné na <http://projekty.osu.cz/mistapameti/>.

² Sledované městské lokality Havířov a Ostrava (obvody Hošťálkovice, Jih, Moravská Ostrava a Přívoz, Poruba, Vítkovice); venkovské lokality situované v oblasti pohoří Beskydy: Malé a Velké Karlovice, Nový Hrozenkov, Karolinka (okr. Vsetín); Morávka, Krásná, Pražmo, Raškovice, Vyšní Lhoty (okr. Frýdek-Místek).

structure as may be latent in the physical form itself." (Lynch, 1960, s. 108). Rovněž psycholingvistický empirický výzkum, jak jej prezentovali např. Ariane C. Tom a Michel Denis, potvrdil, že lidé dokáží lépe popsat cestu, a tedy že si rychleji a přesněji vybavují prostor dle konkrétních objektů než podle uličních jmen (Tom – Denis, 2004).

Nejstarší uliční názvy se „ustalovaly“ z okazionálních pojmenování, která charakterizovala místa, pojmenovávala prostranství dle významných orientačních bodů (např. kostel, brána, náměstí, lázeň) či jejich směřování. Od poloviny 19. století pak byla podoba české urbanonymie významně ovlivňována honorifikačním motivem, který v podstatě určil i její současnou podobu (viz např. David, 2011; Harvalík, 2004).

Vyjdeme-li tedy ze současného stavu české urbanonymie, s její standardizovanou podobou, v níž dominuje honorifikační motivace, položme si otázku, dle čeho se lidé ve městě opravdu orientují? Jsou to oficiální uliční názvy, neoficiální podoby těchto jmen nebo zcela jiná, nově tvořená a dynamicky proměnlivá toponyma? Jsou orientačními pomůckami uliční názvy, nebo např. kostely, budovy a sídla institucí, nákupní centra, obchody, restaurace a herny, a orientujeme se tedy spíše pomocí nestandardizované, nově tvořené toponymie?

V oficiální komunikaci jsou pro lokalizaci používána standardizovaná urbanonyma, oficiální podoby názvů ulic a náměstí, jejichž nevýhodou však je, že mají omezenou nebo minimální denotační funkci ve vztahu k objektu a jeho poloze. To je dáno zejména vysokým procentem tzv. honorifikačních jmen v širokém smyslu slova, která jsou dědictvím urbanonymie 2. poloviny 19. a zejména 20. století, srovnej např. názvy *28. října*, *Jiráskova*, *Josefa Lady*, *náměstí Republiky*, *Vítězná* apod. Ke skupině honorifikačních jmen řadíme rovněž nepravé orientační názvy typu *Alžírská*, *Kubánská*, *Polská*, *Řecká*, *Vietnamská* (Ostrava-Poruba), které jistě nejsou inspirovány směrem pojmenovávané komunikace. Kromě honorifikačních jmen v takto širokém pojetí, jejichž podíl např. v urbanonymii českých měst tvoří cca 40 %, s výkyvy k hodnotám výrazně nízkým, jako je tomu v případě center památkových zón, a s hodnotami okolo 80 %, což reprezentují například poválečná socialistická sídliště Poruba a Havířov (David, 2011, s. 171), další početnou skupinu urbanonym představují názvy, které můžeme označit jako obecněcharakterizační.

Denotačně-orientační hodnota obecněcharakterizačních pojmenování, s výjimkou platnosti indexu, je téměř nulová. Jejich charakterizační funkce se realizuje pouze v rovině formy, adjektivní typ „jaká?“, nikoliv však v rovině komunikační, srovnej např. uliční názvy *Hrušňová*, *Jabloňová*, *Mandloňová*, *Meruňková*, *Třešňová*, *Višňová* (Brno-Medlánky), soustavu uličních jmen *Fialová*, *Nachová*, *Oranžová*, *Žlutá* (Brno-Město) nebo pojmenování typu *Růžová*, *Zlatá*, *Fialová* (viz též David, 2008; David, 2011, s. 199 – 203).

Pro orientaci rovněž představují problém nejen amorfní sídliště, ale také dlouhé třídy a ulice, protínající města. Např. v Ostravě jsou to ulice *28. Října* (6 km), *Sokolská* (2,6 km), *Nádražní* (3,2 km), nebo *Hlavní třída* (1,6 km) v Porubě. V těchto případech, kdy prostoro- vě rozlehlý objekt nese pouze jediné standardizované pojmenování, je potřeba užítí blíže lokalizujícího toponyma nabíledni.

Kromě obecné značkové povahy většiny standardizovaných pojmenování ulic ještě připomeňme jeden aspekt, a tím je jejich nestabilita. V případě českých uličních názvů platí,

že „nejdelší období relativní stability trvala kolem dvaceti let. To znamená, že příslušníci kterékoliv generace zažili během svého života minimálně jedno, daleko častěji však tři i čtyři období velkého přejmenování“ (Harvalík, 2004, s. 32). Reakcí na to je pak nejen „nedůvěra“ obyvatel k oficiálním, ve valné většině honorifikačním urbanonymům, ale v běžné každodenní komunikaci jejich nahrazování neoficiálními názvy nebo pojmenováními původními.

Zdá se tedy, že orientace v širším městském prostoru je pro jeho obyvatele často velmi obtížná. Neplatí to však vždycky. Existují lokality, jejichž urbanonymie byla citlivě udržována a doplňována. Jako příklad nám může posloužit urbanonymie obce Hošťálkovice, dnes městského obvodu Ostravy. V letech 1976 – 1978 prof. Rudolf Šrámek, hošťálkovický rodák, vytvořil soustavu urbanonym navazujících na stará pojmenování místních částí, např. *Aleje, Mezi ploty, Rynky*, nebo je napodobujících, např. *Dlážděná, Ořechová, Příkrá*. Vznikl tak soubor bez deantroponym, honorifikačních názvů, který vychází z lokální názvoslovné tradice (srovnej Šrámek, 2006).

Opačný pól potom reprezentují velká města, kde se honorifikace v průběhu 19. a především 20. století uplatnila nejen z důvodů politických změn, spojených s přejmenováním, ale také z praktické potřeby a nutnosti pojmenovat nové ulice rostoucího města. Jako ilustrační příklad může posloužit nomenklatura ulic na ostravském sídlišti Zábřeh (dříve Stalingrad, městský obvod Ostrava-Jih), v níž se uplatnila především jména hrdinů Rudé armády, např. *Čujkovova, Chrjukinova, náměstí SNP, Pjanovova, Rodimcevova* (Ulice Zábřeh).

Na příkladu srovnání centra Ostravy, obvod Moravská Ostrava a Přívoz, a periferního městského obvodu Ostrava-Jih, se pokusíme ukázat možnosti orientace, které poskytuje současná urbanonymie.

Prvním klíčem k orientaci v soustavě současných pojmenování ulic je fakt, že tradiční historické názvy typu *Kostelní, Mlýnská, Na Hradbách, Solná*, tedy pokud jsou uchovány dodnes, najdeme v areálu někdejšího středověkého města a jeho nejbližšího okolí. Z hlediska typů uličních jmen jsou pro centrum města samozřejmě charakteristické honorifikační názvy, a to ty, jejichž motivace je ideologicky nejhodnotnější a nejreprezentativnější. Je tedy opodstatněný předpoklad, že např. *Masarykovo náměstí* podobně jako *Jiráskovo* či *Smetanovo náměstí*, nebo *třída 28. Října* najdeme v centru města, zatímco ulice, ideologická hodnota jejichž pojmenování je nízká a obecná znalost jejich motivačního východiska je malá nebo nulová, se nacházejí na okraji města, např. *Václava Košáře, Jana Maluchy, Jaromíra Matuška* či *Emanuela Podgorného*. Samozřejmě, i honorifikační jména mají jistou, i když nepřímou, orientační funkci. Jak na to upozornila ve své studii Jana Matušová, znakem urbanonymie menších českých měst bývá existující vztah mezi honorifikačním názvem ulice a objektem v ní, např. v *Komenského ulici* je škola, v *Tyršově* se nachází sokolovna (Matušová, 1988, s. 86). Zřejmě nejvýmluvnějším příkladem z ostravské urbanonymie je budova evangelického Kristova kostela, která se nachází v okrsku vymezeném *Husovým náměstím, Husovým sadem, Husovou*, a *Československou*. V těchto případech můžeme připustit minimální, nepřímou vyjádřenou orientační funkci, kterou může jinak značkové honorifikační jméno plnit.

Z výše uvedeného se tedy zdá, že mnohem lépe budou orientační funkci plnit nehonorifikační toponyma. Ale ani historická urbanonyma v centru města, např. ulice *Dlouhá*, *Na Fifejdách*, *Pivovarská*, *Porážková*, *Stodolní*, *Zámecká*, či orientační, charakterizační nebo deanoikonymická urbanonyma v jeho okrajových částech, např. *Krmelínská*, *Na Fojtství*, *Na Rovince*, *U Haldy*, *U Letiště*, neplní svou orientační funkci. Popisná, směrová nebo charakterizační urbanonyma či deanoikonymická urbanonyma většinou poskytují jen malé nebo žádné informace o místě a jeho poloze, neboť během doby došlo k zániku motivačních objektů, změnám charakteru míst a terénu.

Zatímco výše uvedené příklady podávají jakýsi návod, jak se orientovat v prostoru již daném standardizovanou urbanonymií, v moderní urbanonymii se setkáme také se záměrně uspořádanými systémy uličních jmen využívajícími např. alfanumerických či tematicky uzavřených soustav, které slouží snazší orientaci.

V naší urbanonymii se takto pravidelně uspořádané celky uličních názvů, vytvořené např. kombinací čísel a písmen, příliš často neobjevují. Z minulosti připomeňme zpočátku číslované ulice tzv. Nových Vítkovic, továrního města budovaného v blízkosti Vítkovických železáren u Ostravy v 80. letech 19. století dle projektu ředitele Paula Kupelwiesera (Myška, 1997, s. 238 – 239), nebo původní číslování ulic v baťovské tovární čtvrti Otrokovice, které přetrvalo až do roku 1945 (Bartoš, 1981, s. 160). Jednou z mála současných výjimek je urbanonymický systém Prahy 21 pro pojmenovávání nových ulic. Počáteční písmeno názvu závisí na tom, kterým směrem ulice vede. V roce 2008 bylo podle tohoto klíče pojmenováno sedm nových ulic Újezdu nad Lesy (David, 2011, s. 170).

Mnohem častěji se ve velkých městech, především v Praze, setkáváme s tím, že uliční názvy určité městské části jsou voleny tak, aby tvořily tematicky uzavřený celek. Jeden z nejstarších takto uspořádaných systémů, husitství a českou reformací motivovaných uličních jmen, např. *Českoobratrská*, *Husinecká*, *Husitská*, *Komenského náměstí*, *Roháčova*, vznikl na konci 19. století na pražském Žižkově (David, 2011, s. 180; Nekula, 2008). Uvedený typ dále reprezentují soustavy ulic nazvaných podle rostlin a květin, např. *Jabloňová*, *Jahodová*, *Kosatcová*, *Topolová*, na Zahradním Městě (1934), „racionální“ systém na Spořilově (1928 – 1931), např. *Jižní I–XVII*, *Severní I–XI*, *Severozápadní I–VI* (Laštovka a kol., 1998, s. 453), nebo uliční síť na sídlišti Černý Most II. Tamní ulice byly v roce 1981 nejprve pojmenovány po osobnostech zahraničního komunistického hnutí, např. *Kuzněcovova*, *Morrisova*, *Sirolova*, *Vargova*, v roce 1991 pak došlo k jejich přejmenování dle československých letců, účastníků protinacistického odboje, např. *Bryksova*, *Kuttelwascherova*, *Šebelova*, *Vašátkova* (Laštovka a kol., 1997, s. 120; Rajlich, 2005). V urbanonymii Ostravy je tento typ zastoupen soubory uličních názvů na okrajových sídlištech, např. již zmíněné soustava detoponymických pojmenování v Porubě nebo uliční jména v Zábřehu.

Na pozadí této situace, která charakterizuje současnou urbanonymii, bychom chtěli na sondě do materiálu z území Ostravy ukázat, podle jakých objektů se obyvatelé města orientují, a jak jsou tato nestandardizovaná („živá“) toponyma tvořena. Je faktem, že obyvatelé měst, na rozdíl od nerezidentů nebo lidí bez znalosti místa, vedle standardizované urbanonymie používají i nestandardizované názvy. Záměrně se vyhýbáme označení neoficiální názvy, neboť se běžně vyskytují v projevech považovaných za oficiální, jak potvrdila i

naše sonda. Ukažme si pro ilustraci paralelní názvy používané Ostravany pro objekty v centru města, obvod Moravská Ostrava a Přívoz, nesoucí honorifikační jména:

*Masarykovo náměstí – Masarykáč/na Masarykáči, u Bati, u Lasa, u staré radnice,
Československých legií – Legií/na Legiích, u Myrona, u Fénixu,
Jiráskovo náměstí – Kuři rynek/na Kuřim rynku, u Díla,
Dvořákova – u televize,
Smetanovo náměstí – u Librexu, u Dvořáka,*

28. října (6 km dlouhá třída spojující centrum Moravské Ostravy a sídliště Poruba) – *u Sýkoráku, Frydlantské mosty, u Bezruče, u domu kulury, u domu energetiky, u krajského úřadu, v Mariánkách.*

Kromě nespisovných, zpravidla univerbizovaných forem standardizovaných urbanonym, např. *Legií, Masarykáč, u Sýkoráku*, se často vyskytují toponyma pojmenovávající místa dle význačných a obecně známých objektů, např. *u Bati, u Lasa* (dle obchodních domů), *u Dvořáka* (dle Divadla Antonína Dvořáka), nebo používající jiný nestandardizovaný uliční název, obvykle staršího data vzniku, odkazující k dnes již neexistující realitě či objektu, např. *Frydlantské mosty, Kuři rynek*.

V našem projektu počítáme s rozsáhlým výzkumem, sběr materiálu formou dotazníků i řízených rozhovorů, zaměřeným na všechny věkové skupiny obyvatel. Zde však předkládáme pouze dílčí sondu. Vycházeli jsme z nestandardizovaných podob toponym, excerpaných z kulturního měsíčníku Program, ročník 2010, který vychází 12 krát ročně a poskytuje prostor pro inzerci kulturních akcí, ale také firem, služeb, obchodů apod.

Materiál stálých rubrik, inzerátů a oznámení v měsíčníku Program ukázal, že celkem 98 firem či akcí bylo lokalizováno prostřednictvím bližšího určení, dle urbanonyma (*u Sýkorova mostu, na konci Stodolní*), z toho 12 krát byla lokalizace provedena pouze pomocí nespisovné podoby standardizovaného urbanonyma (*u Sýkoráku*), zbylých 86 kombinací standardizovaného urbanonyma a doplňujícího, nestandardizovaného toponyma. Na získaný toponymický materiál jsme aplikovaly modelovou teorii.

Po roztřídění náš vzorek ukázal, že nejčastějším vztahovým modelem je model +A+ („kde?“), a jeho realizací strukturální model P+S (prepozice + substantivum, 31 % názvů). Pozice S je nejčastěji obsazena propriem označujícím objekt (A+B, např. *nad barem Stodola, naproti Kauflandu, naproti McDonald, u Kartáče, za divadlem A. Dvořáka, za restaurací MLÝN*), méně často apelativním označením relačního objektu (např. *naproti vozovny trolejbusů, vedle lékárny*). Méně byla také zastoupena toponyma určující polohu dle existujícího urbanonyma s významnou orientační funkcí (např. *pod Sýkorovým mostem, u Husova parku, u nám. Sv. Čecha, u Stodolní*).

Naše sonda potvrdila, že nová, nestandardizovaná urbanonyma, slouží jako orientační názvy pro obyvatele měst. Svoji názvotvornou strukturou jsou blízká pomístním jménům, v jejichž materiálu, jak ukázala Jana Pleskalová, představuje vztahový model +A+ („kde?“) „nejvýznamnější a nejužívanější pojmenovací motiv v moravské a slezské anoikonymii“ (Pleskalová, 1992, s. 23). Rozhodně nelze tvrdit, že jsou vázána pouze na neoficiální komunikaci, neboť se běžně vyskytují v obchodních sděleních, v reklamách a na billboardech, inzerátech a oznámeních o konání různých akcí. Znalost tvoření a užívání nestandardizo-

vaných urbanonym představuje významné téma především z hlediska studia identity obyvatel měst, s nutností jej samozřejmě prověřit na větším vzorku materiálu v dalších letech výzkumu. Skýtá však rovněž potenciál pro vytipování významných orientačních bodů města, například pro vytváření marketingových textů nebo plánování městského prostoru, nebo pro tvorbu nových urbanonym.

Literatura a prameny:

- BARTOŠ, J. V letech 1918–1945. In: Otrokovice. Dějiny a současnost. Věd. red. M. Trapl. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství 1981, s. 89 – 176.
- DAVID, J.: *Růžová čajovna* v Růžové ulici (The Rose Tea Room in Rose Street). In: Beiträge zur Namenforschung, 2008, roč. 43, s. 313 – 318.
- DAVID, J.: Honorifikace jako určující rys moderní urbanonymie. In: Mnohotvárnost a specifická onomastiky. 4. česká onomastická konference, 15. – 17. září 2009, Ostrava. Ed. J. David – M. Čornejová – M. Harvalík. Ostrava – Praha: Ostravská univerzita v Ostravě, Ústav pro jazyk český AV ČR, v.v.i., 2010, s. 131 – 137.
- DAVID, J.: Smrdov, Brežněves a Rychlonožkova ulice. Kapitoly z moderní české toponymie. Praha: Academia 2011. 334 s.
- HARVALÍK, M.: Synchronní a diachronní aspekty české onymie. Praha: Academia 2004. 162 s.
- LAŠŤOVKA, M. et al.: Pražský uličník 1, 2. Praha: Libri 1997, 1998. 604 s., 725 s.
- LYNCH, K.: The Image of the City. Cambridge: MIT Press 1960. 194 s.
- LYNCH, K.: Obraz města. Praha: Polygon 2004. 224 s.
- MALURA, J. – TOMÁŠEK, M. (ed.): *Město. Vytváření prostoru v literatuře a výtvarném umění*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě 2011. 250 s.
- MATÚŠOVÁ, J.: Ke stavu a vývoji urbanonymie měst na česko-německém jazykovém rozmezí. In: Urbanonymia. Zborník prednášok z 2. celoštátneho onomastického seminára. Modra – Piesok 8. – 10. októbra 1986. Ed. P. Žigo. Bratislava: Univerzita Komenského 1988, s. 85 – 90.
- MYŠKA, M.: Rytíři průmyslové revoluce. Ostrava: Ostravská univerzita 1997. 277 s.
- Program. Společník všech Ostravanů (dostupný též na <http://program.mise.cz/program-ostrava/m-1/>), roč. 2010.
- NEKULA, M.: Hus – Husova, Žižka – Žižkov... Toponyma a ideologie. In: Jazyk a jeho proměny. Prof. Janě Pleskalové k životnímu jubileu. Eds. M. Čornejová – P. Kosek. Brno: Host 2008, s. 178 – 194.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L.: K hierarchii onomastických termínů podle objektů pojmenovaných vlastními jmény. In: Acta onomastica, 1998, roč. 39, s. 46 – 54.
- PLESKALOVÁ, J.: Urbanonymum. In: Encyklopedický slovník češtiny. Ed. P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová. Praha: NLN 2002, s. 506.
- PLESKALOVÁ, J.: Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Jinočany: H & H 1992. 152 s.
- RAJLICH, J.: Letci v názvech Černého Mostu. Praha: Městská část Praha 14 2005. 52 s.
- ŠRÁMEK, R.: Urbanonymie a urbonymie. In: Onomastický zpravodaj, 1990, roč. 31, s. 65 – 77.
- ŠRÁMEK, R.: Proměny lokálního souboru pomístních jmen. In: Acta onomastica, 2006, roč. 47, s. 444 – 459.
- TOM, A. C. – DENIS, M.: Language and Spatial Cognition: Comparing the Roles of Landmarks and Street Names in Route Instructions. In: Applied Cognitive Psychology, 2004, roč. 18, č. 9, s. 1213 – 1230.

ULICE ZÁBŘEH: AMO, fond ObNV Ostrava-Zábřeh; inv. č. 72, *Zápisy ze schůzí pléna* ObNV, zápis č. 4, karton č. 20; inv. č. 76, *Zápisy ze schůzí rady* ObNV, zápisy č. 39, 41, 45, 66, kartony č. 12, 13, 14; inv. č. 280, *Přejmenování ulic*, karton č. 89.

* Text příspěvku vznikl v rámci řešení projektu NAKI č. DF11P01OVV022 *Místní a pomístní názvy jako kulturní dědictví a zdroj lokální, regionální a národní identity. Příprava metodiky ochrany místních a pomístních jmen*. Projekt je realizován v období 2011 – 2014.

Lost in the City – Place Names and Orientation in the Contemporary Urban Areas

The present paper deals with contemporary Czech urbanonyms, namely street names, as illustrated in the urbanonyms of the downtown and suburbs of the city of Ostrava (the Czech Republic). The first aim of the paper is to provide fundamental characteristics of modern Czech urbanonyms and to point out why this is possible, or rather impossible, to use the street names for orientation in urban areas. The prevalence of commemorative street names is regarded as the main obstacle to an effective orientation according to the street names in the Czech cities. Another aim of the paper is the description of the unofficial toponymy used in order to complement or rather to substitute the official form of street names. The structure of such names is identical with the models used in the minor place name system, e.g. the names of fields, meadows and woods. These nonstandardized forms are illustrated with the examples of the toponymic data gathered from the advertising journal "Program".